

Exploring students' experiences of the role of virtual social networks in their teaching and learning

Iraj Sadeghi Nasab: Ph.D. student, Department of Communication Sciences, Islamic Azad University, Tehran, Iran.

Najla Hariri* : Faculty member, Department of Communication and Knowledge Sciences, Science and Research Unit, Islamic Azad University, Tehran, Iran.

Monir Nobahar: Faculty member, Department of Internal Surgery, School of Nursing and Midwifery, Semnan University of Medical Sciences, Semnan, Iran.

Fahimeh Babolhaveji: Faculty member, Department of Communication and Knowledge Sciences, Science and Research Unit, Islamic Azad University, Tehran, Iran.

Abstract: The purpose of this study was to explore students' experiences of the role of virtual social networks in their teaching and learning. The present study was done using a qualitative and phenomenological approach in Ahvaz city in 2018. Sampling was done through purposive sampling method, and data were collected using in-depth and semi-structured interviews with 12 students and 3 teachers who were active members of at least one virtual social network. Data analysis was done based on the seven stages of Colaizzi's analysis. The main theme of facilitation of teaching and learning was extracted from data, and it included three sub-themes: "acquisition of media literacy", "progress in education", and "entrepreneurship and employment". The results of this study identified the process of facilitating education and learning for students and showed that students use these networks to "acquire skills in cyberspace", "make progress in school" and "seek entrepreneurship and employment". These results can help the planning bodies in the country set the stage for familiarizing students with these networks by identifying the way they facilitate learning.

Keywords: Students, Facilitation of teaching and learning, Virtual social network, Phenomenology.

*Corresponding author: Faculty member, Department of Communication and Knowledge Sciences, Science and Research Unit, Islamic Azad University, Tehran, Iran.

Email: irajtalaj@gmail.com

مقدمه

اهمیت این پژوهش پرداختن به جامعه گسترده و رو به رشد دانش آموزان می باشد که با استفاده از روش پدیدارشناسی منجر به درک تاثیر استفاده از فضای مجازی بر تسهیل آموزش و یادگیری دانش آموزان در استفاده از شبکه های اجتماعی شد. بخش عمده کاربران شبکه های اجتماعی را نوجوانان و جوانان تشکیل می دهند. همین جمعیت سنی هستند که اغلب در دوران دانش آموزی و دانشجویی قرار دارند (سیلگمان 2007). دانش آموزان از طریق شبکه های اجتماعی در تعامل با یکدیگر قرار دارند که بخشی از این تعامل و تبادل می تواند در امور درسی و آموزشی باشد (پرویز و شریفی، 1390). معلمان نیز از طریق شبکه های اجتماعی می توانند به انتقال و تبادل تجربه و اطلاعات با یکدیگر بپردازند و از سوی دیگر با دانش آموزان شان در ارتباط آموزشی قرار گیرند (فرگوس 2005). دانش آموزان انتظار دارند که دامنه فرآیند یادگیری خود را در هر لحظه که نیازمند سؤال و برقراری رابطه با استاد باشند، به خارج از محدوده های کلاس گسترش دهند (فورد، 2014). پست الکترونیکی، اتاق های گفتگو و نشست های اینترنتی باعث گردیده تا ارتباط دانش آموزان با معلم و مطالب درسی خود بیشتر گردد (سروری، 1387). اینترنت منبع اطلاعات است هر لحظه بخشی از دانش بشر به فضای آنلاین منتقل می شود، دانش آموزان هم در سن سوادآموزی هستند و به همین دلیل اینترنت می تواند به دانش آموزان در علم آموزی، سوادآموزی، انجام تکالیف، ایجاد انگیزه و وارد شدن در شبکه های علمی جهانی کمک شایانی کند. (کرمی و الماسی، 1394). اصطلاحاتی چون کلاس بدون دیوار، مدارس هوشمند، دانشگاه مجازی و... اشاره به نوع جدید و شاید غیر معمولی از آموزش الکترونیک دارد که در مقابل آموزش سنتی و معمول امروزه در حال جایگیری در سیستمهای آموزشی کشورهای مختلف است (قاسم زاده، 1394). در آموزش سنتی به خاطر حضور فیزیکی در زمان و مکان، دانش

آموز، استاد و محتوا و منابع درسی، مشارکت و تعاملی چهره به چهره با یکدیگر قرار دارند و ویژگی اصلی آموزش نیز همین تعاملات است که از طریق آن دانش و اطلاعات بین افراد رد و بدل می شود و به حجم و محتوای دانش اضافه می شود و یا در آن تغییراتی ایجاد می شود. این ویژگی آموزش در شکل جدید آموزش که آموزش الکترونیک یا از راه دور است نیز حضور بارز و روشن دارد و بر حسب محیطی که در آن عمل می کند، از ویژگیهای و قابلیت های فضای مجازی برای عملکردش استفاده می کند (کارول، 2014). استفاده از اینترنت و فضاهای مجازی به بخشی جدانشدنی از زندگی ما تبدیل شده است به طوری که بر اساس آمار موجود بیش از 50 درصد از مردم ایران از اینترنت برای انجام امور مختلف استفاده می کنند. بنا بر آمار منتشر شده از سوی درگاه پایش جامعه اطلاعاتی ایران، تعداد کاربران اینترنت ایران در سال 95 حدود 55/23 درصد جمعیت کشور برابر با 42 میلیون و 544 هزار و 753 نفر بوده است. از این منظر 35 درصد استفاده کنندگان از اینترنت را دانش آموزان تشکیل می دهند (قلی زاده و زمانی، 1396). در پژوهشی موحدی و همکاران (1394) به بررسی تأثیر یادگیری تلفیقی مبتنی بر شبکه های اجتماعی بر خودکارآمدی دانش آموزان متوسطه دوم در درس ریاضی پرداختند. تجزیه و تحلیل نتایج پژوهش، بیانگر تأثیر مثبت استفاده از یادگیری تلفیقی مبتنی بر شبکه های اجتماعی بر خودکارآمدی بود. تسای و همکاران (2011) پژوهشی که در زمینه محیط های یادگیری انجام دادند، دریافتند که استفاده از شبکه های اجتماعی مجازی، یادگیرندگان و اساتید را قادر می کند که به آسانی به محتوای یادگیری مورد نیاز خود دسترسی پیدا کرده و به همان سادگی نیز آن را گسترش و نشر دهند. دیوی و یامنا (2017) در تحقیقی به این نتیجه رسید که شبکه های اجتماعی اینترنتی نقش بسیار موثری در توسعه آموزش های تخصصی و عمومی دارند. جمعیت روبه رشد دانش آموزان، افزایش استفاده دانش آموزان از اینترنت طبق

داشته باشند، به همین منظور محقق از میان دانش آموزانی که والدین یا معلمشان یا خود دانش آموز، از دوستان شبکه اجتماعی و یا سرویس های پیام رسان او بودند، کسی را که بیشترین فعالیت در این شبکه ها را داشت به عنوان اولین مشارکت کننده انتخاب کرد. شناسایی مشارکت کنندگان دیگر با درخواست از مشارکت کنندگان بعدی جهت معرفی افراد دیگر باتوجه به ملاک های پژوهش انجام شد. محقق اطلاعات هر مشارکت کننده را برای مراجعات احتمالی بعدی، بطور کامل در لیستی وارد کرد. مکان انجام مصاحبه با توجه به نظر مشارکت کننده و جایی که او در آن احساس امنیت داشته و به راحتی بتواند در مورد تجربیات خود صحبت کند و نیز شرایط لازم جهت انجام مصاحبه مانند سکوت و آرامش را داشته باشد، انتخاب می شد. همچنین محقق می تواند متعهد شود که پس از پایان تحقیق گزیده ای از نتایج سودمند برای جامعه مورد مطالعه را برایشان ارسال خواهد کرد. محقق همچنین تلاش نمود با در نظر گرفتن جزئیات لازم در ارتباط با افراد زمان و مکان مورد مشاهده از انجام قضاوت تنها بر اساس مشاهده اعمال، رفتار و رویدادهای مرتبط با موضوع مورد پژوهش پرهیز نموده و برای کسب اطلاعات و شواهد مستقیم و تکمیلی از مشاهده شنوندگان برای انجام قضاوت های معتبر اقدام نماید. مدت زمان هر مصاحبه برحسب تمایل نمونه بود. در روز انجام مصاحبه و در ابتدای هر مصاحبه، 10 دقیقه صرف برقراری رابطه با مشارکت کنندگان، معرفی مجدد هدف و نحوه انجام مصاحبه با آنها می شد. پس از پاسخ به سوالات احتمالی مشارکت کنندگان و حصول اطمینان از تمایل آنها به شرکت در پژوهش، اطلاعات دموگرافیک مورد نیاز از ایشان اخذ و نسبت به محرمانه بودن اطلاعات کسب شده به آن ها اطمینان داده می شد. متن مصاحبه ها به وسیله دستگاه ضبط صدا و موبایل و با کسب رضایت و اجازه ی شرکت کنندگان ضبط شد، البته در صورتی که اجازه بدهد. برای انجام مصاحبه و گردآوری اطلاعات از روش مصاحبه نیمه سازمان یافته و عمیق

آمار اعلام شده فوق، نیاز به انجام تحقیقی در زمینه استفاده دانش آموزان از شبکه های اجتماعی و بررسی تسهیل آموزش و یادگیری آنها در این شبکه ها ضروری به نظر می رسد. از طرفی تا کنون تحقیق کیفی به روش پدیدار شناسی در خصوص تبیین تجارب دانش آموزان از نقش شبکه های اجتماعی مجازی در آموزش و یادگیری آنها در دوره متوسطه دوم شهرستان اهواز انجام نشده است، انجام این پژوهش با توجه به خلاء تحقیقاتی موجود ضروری به نظر می رسد.

روش کار

این تحقیق به تبیین تجارب دانش آموزان از نقش شبکه های اجتماعی مجازی در آموزش و یادگیری آنها با روش کیفی و رویکرد پدیدارشناسی می پردازد. این تحقیق با استفاده از روش تجربه و تحلیل کلایزی (۱۹۷۸) به منظور تبیین تجارب دانش آموزان از نقش شبکه های اجتماعی مجازی در آموزش و یادگیری آنها صورت گرفته است. در این پژوهش، جامعه پژوهش دانش آموزان پایه دهم، یازدهم و دوازدهم دبیرستان دوره دوم متوسطه هستند که عضو یکی از سایت های شبکه های اجتماعی بوده و یا از یکی از سرویس های پیام رسان آنلاین استفاده می کنند. روش نمونه گیری در این پژوهش، روش نمونه گیری زنجیره ای یا گلوله برفی است. که حجم نمونه تعداد 12 نفر از دانش آموزان و 3 نفر از دبیران است که مصاحبه تا اشباع داده ها ادامه داشت. کار نمونه گیری و مصاحبه پژوهش حاضر از میان دانش آموزان شهرستان اهواز که در شبکه های اجتماعی فعال هستند انجام شد. گزینش افراد مناسب در نمونه پژوهش از جمله مهارت های اساسی در پژوهش است. این گزینش به پرسش ها و هدف های پژوهش بستگی دارد. فرایند نمونه گیری شرکت کنندگان در این پژوهش به این صورت بود که پس از مراجعه به اداره کل آموزش و پرورش، مجوز ورود به همه دبیرستان های شهرستان اهواز دریافت شد. افرادی باید برای پژوهش انتخاب می شدند که پدیده مورد نظر را تجربه نموده و شرایط ورود به پژوهش را

می نوشت که از آن ها در مصاحبه های بعدی و تحلیل داده ها استفاده شده است. پژوهشگر از روش هفت مرحله ای کلایزی (1978) جهت تجزیه و تحلیل داده های پژوهشی استفاده کرد. برای این منظور در مرحله اول تمام توصیف های ارائه شده توسط شرکت کنندگان در مطالعه به منظور به دست آوردن یک احساس و مأنوس شدن با آنها خوانده می شد. در مرحله دوم جملات و عبارات مهم استخراج شد. در مرحله سوم عبارات فرموله شده بدست آمدند. در مرحله چهارم، مفاهیم بدست آمده گروه بندی شدند و در مرحله پنجم تلفیق نتایج در قالب یک توصیف جامع از موضوع مورد پژوهش صورت گرفت. در مرحله ششم توصیف جامع پدیده تحت مطالعه به صورت یک بیانیه صریح و روشن از ساختار اساسی پدیده مورد مطالعه انجام شد. در مرحله آخر از طریق مراجعه مجدد به هر یک از شرکت کنندگان و انجام یک مصاحبه منفرد و یا انجام جلسات متعدد مصاحبه، نظر شرکت کنندگان را در مورد یافته ها پرسیده شد. برای تأمین اعتبار در این پژوهش، پژوهشگر از روش های مختلف نظیر مصاحبه، استفاده از دست نوشته ها برای کشف بهتر ابعاد پدیده استفاده کرد. پژوهشگر با اقداماتی نظیر بازبینی توسط مشارکت کنندگان، قابلیت اعتماد پژوهش را تأمین کرده است. در این پژوهش از توضیح کامل مراحل و چگونگی گردآوری و تحلیل داده ها استفاده شد تا توسط ناظران خارج از تحقیق قابل بررسی باشد. پژوهشگر با حفظ مستندات مربوط به مراحل مختلف پژوهش سعی در تضمین قابلیت تأیید این پژوهش نموده است. همچنین ارائه یافته های پربار همراه با بیان و برآورد مناسب از این یافته ها می تواند قابلیت انتقال را آسان سازد. در این تحقیق پژوهشگر اختیاری بودن شرکت در پژوهش را به تمامی مشارکت کنندگان در پژوهش یادآوری کرد. ادامه همکاری آنان در طول پژوهش نیز داوطلبانه بود. پژوهشگر شماره تماس تلفنی و آدرس الکترونیک خود را در اختیار مشارکت کنندگان قرار داد و بدین وسیله این

استفاده شد. پرسش های مصاحبه با تأکید بر تجارب مصاحبه شوندگان درباره شبکه های اجتماعی تهیه شد ولی در حین مصاحبه به شرکت کنندگان این فرصت داده شد درباره موضوعاتی که به نظر آنها مهم است ولی در سوالات اشاره ای به آن موارد نشده است، صحبت کنند. پس از انجام اولین مصاحبه و مکتوب شدن آن، تجزیه و تحلیل داده ها آغاز شد. در این پژوهش محقق با تلاش برای حفظ ارتباط نزدیک با تحقیق و مشارکت کنندگان در طول تحقیق، با صبر و حوصله در طول پژوهش و جمع آوری اطلاعات تا اشباع داده ها، به سمت اشباع داده ها پیش رفت. پس از آنکه جلسه مصاحبه انجام شد، پژوهشگر برای آنکه بتواند داده را تجزیه و تحلیل کند، صحبت های جلسه را پیاده سازی کرد. در گفت و گوهای پیاده شده از نوار، معمولاً بسیاری از مطالب اضافی و تکراری بود. بنابراین، محقق با شناسایی و پاکسازی نوشته ها توانست به راحتی نکات اساسی موجود در هر یک از متن های مصاحبه را شناسایی کند. سپس با انتخاب مقوله ها، گفته های اساسی مربوط به هر مقوله در تمام متن های مصاحبه ها را در کنار یکدیگر قرار داد و دسته بندی کرد. مصاحبه ها پس از چندین بار شنیده شدن، بلافاصله پس از مصاحبه، توسط محقق کلمه به کلمه بازنویسی میشد. تمام اوراق بازنویسی شده فاقد نام و مشخصات مشارکت کنندگان و دارای یک کد بودند که غیر از پژوهشگر کسی از آنها اطلاع نداشت. متون بازنویسی شده در نرم افزار ورد تبدیل به فایل های متنی می شد و به ترتیب طبقه بندی میشد و سپس تحلیل داده ها انجام می گرفت. همه فایل های متنی در قالب یکسانی در نرم افزار ورد قرار گرفتند. که این قالب شامل کد مصاحبه، تاریخ مصاحبه، ساعت شروع و پایان مصاحبه و اطلاعات دموگرافیک مختصری از هر مشارکت کننده بود. و در ادامه صفحه تمام مصاحبه کلمه به کلمه تایپ می شد. هر کدام از فایلها با یک نام مشخص می شدند. هم چنین، پژوهشگر بعد از اتمام مصاحبه ها یادداشت هایی در رابطه با ارتباط کلامی و غیر کلامی مشارکت کنندگان

های پیام رسان نشان داد که تسهیل کننده آموزش و یادگیری یکی از مضامین اصلی حاصل از تحلیل داده های پژوهش بود. تجزیه و تحلیل داده های پژوهش نشان داد که یکی از مهم ترین تجربیات دانش آموزان در استفاده از شبکه های اجتماعی آنلاین و سرویس های پیام رسان درک این نکته می باشد آنها می توانند از محتوای شبکه های اجتماعی جهت آموزش و یادگیری در حوزه های مختلف استفاده نمایند که شامل سه زیرمضمون؛ "کسب سواد رسانه ای"، "پیشرفت در امور درسی" و "کارآفرینی و اشتغال" است. جدول شماره 3 خوشه کدها و زیرمضمونهای این مضمون اصلی را نشان می دهد.

امکان را برای آن ها بوجود آورد تا بتوانند عقاید و نظرات جدید خود یا تصمیم خود برای انصراف از پژوهش را به اطلاع پژوهشگر برسانند.

یافته ها

در این پژوهش، جامعه پژوهش تمامی دانش آموزان پایه دهم، یازدهم و دوازدهم دبیرستان دوره دوم متوسطه شهرستان اهواز بودند. دانش آموزان مشارکت کننده در این پژوهش از شبکه های اجتماعی و نرم افزار های پیام رسان مختلفی استفاده می کردند. اطلاعات جمعیت شناختی دانش آموزان و دبیران با شرح جدول شماره 1 می باشد.

تجزیه و تحلیل انگیزه های بیان شده دانش آموزان در خصوص استفاده از شبکه های اجتماعی آنلاین و سرویس

جدول 1. مشخصات دموگرافیک مشارکت کنندگان

Table 1: Demographic characteristics of the participants

ردیف	سن	جنس	مقطع تحصیلی	شغل
1	17	مذکر	یازدهم دبیرستان	دانش آموز
2	18	مذکر	دوازدهم دبیرستان	دانش آموز
3	17	مذکر	یازدهم دبیرستان	دانش آموز
4	18	مذکر	دوازدهم دبیرستان	دانش آموز
5	17	مذکر	یازدهم دبیرستان	دانش آموز
6	16	مذکر	دهم دبیرستان	دانش آموز
7	17	مذکر	دوازدهم دبیرستان	دانش آموز
8	17	مذکر	دوازدهم دبیرستان	دانش آموز
9	16	مذکر	دهم دبیرستان	دانش آموز
10	16	مؤنث	دهم دبیرستان	دانش آموز
11	17	مؤنث	یازدهم دبیرستان	دانش آموز
12	17	مؤنث	دوازدهم دبیرستان	دانش آموز
13	37	مذکر	فوق لیسانس	دبیر
14	41	مذکر	فوق لیسانس	دبیر
15	47	مذکر	فوق لیسانس	دبیر

جدول شماره 2: نمونه ای از روند استخراج مضمون اصلی، زیرمضمون ها و خوشه کدها با استفاده از معانی فرموله شده و جملات و عبارات مهم

Table 2: An example of the process of extracting the main theme, sub-themes and clusters using formulated meanings and important sentences and phrases

مضمون اصلی	زیرمضمون	کد خوشه ها
تسهیل کننده آموزش و یادگیری	کسب سواد رسانه ای	<p>– آموزش فرهنگ استفاده از شبکه های اجتماعی – داشتن الگو مناسب استفاده از شبکه های اجتماعی</p> <p>– ایجاد حساسیت در استفاده از شبکه های اجتماعی – استفاده متعادل از شبکه های اجتماعی – مهارتهای استفاده از این فضا – حضور آگاهانه – برخورداری از سواد رسانه ای – ارائه رفتارهای درست و واقعی از خود</p> <p>– راهنمایی والدین در استفاده از شبکه های اجتماعی – هوشمندسازی زندگی – توانایی استفاده از موتورهای جستجوگر – توانایی استفاده از تلفن همراه – داشتن دسترسی به اینترنت – داشتن مهارت در تنظیمات</p> <p>– توانایی نصب برنامه ها و اپلیکشن های مختلف – آشنایی با محتوای الکترونیکی دروس مجازی</p> <p>– آشنایی با شبکه های ارتباطی مجازی</p>
	پیشرفت در امور درسی	<p>– ایجاد گروه های درسی – افزایش آگاهی نسبت به مسائل درسی – برقراری ارتباط با دانش آموزان برای حل مسائل و مشکلات درسی – حل و فصل مسائل درسی – افزایش نمرات درسی</p>
	کار آفرینی و اشتغال	<p>– ایجاد کسب و کار و تبلیغات – خرید و فروش در شبکه های اجتماعی</p>

جدول شماره 3: مضمون اصلی، زیرمضمون ها و خوشه کدها

Table 3: Main theme, sub-themes and code clusters

مضمون اصلی	زیرمضمون	کد خوشه ها
تسهیل کننده آموزش و یادگیری	کسب سواد رسانه ای	<p>– آموزش فرهنگ استفاده از شبکه های اجتماعی – داشتن الگو مناسب استفاده از شبکه های اجتماعی</p> <p>– ایجاد حساسیت در استفاده از شبکه های اجتماعی – استفاده متعادل از شبکه های اجتماعی – مهارتهای استفاده از این فضا – حضور آگاهانه – برخورداری از سواد رسانه ای – ارائه رفتارهای درست و واقعی از خود</p> <p>– راهنمایی والدین در استفاده از شبکه های اجتماعی – هوشمندسازی زندگی – توانایی استفاده از موتورهای جستجوگر – توانایی استفاده از تلفن همراه – داشتن دسترسی به اینترنت – داشتن مهارت در تنظیمات</p> <p>– توانایی نصب برنامه ها و اپلیکشن های مختلف – آشنایی با محتوای الکترونیکی دروس مجازی</p> <p>– آشنایی با شبکه های ارتباطی مجازی</p>
	پیشرفت در امور درسی	<p>– ایجاد گروه های درسی – افزایش آگاهی نسبت به مسائل درسی – برقراری ارتباط با دانش آموزان برای حل مسائل و مشکلات درسی – حل و فصل مسائل درسی – افزایش نمرات درسی</p>
	کار آفرینی و اشتغال	<p>– ایجاد کسب و کار و تبلیغات – خرید و فروش در شبکه های اجتماعی</p>

صحیح از فضای مجازی را از جمله اقدامهای مؤثر برای پیشگیری و مقابله با تهدیدهای این حوزه است و اغلب از واژه های آموزش فرهنگ استفاده از شبکه های اجتماعی، حضور آگاهانه، برخورداری از سواد رسانه ای، ارائه رفتارهای درست و واقعی از خود، راهنمایی والدین در

کسب سواد رسانه ای یکی از نتایجی که از بررسی تجارب دانش آموزان در استفاده از شبکه های مجازی به دست آمد، داشتن سواد رسانه ای برای حضور فعالانه و آگاهانه در فضای مجازی بود. ارائه آموزش های لازم به دانش آموزان برای استفاده

استفاده از شبکه های اجتماعی و هوشمند سازی زندگی استفاده می نمودند.

" داشتن شعور و سواد رسانه ای باعث می شه از شبکه های اجتماعی درست استفاده بشه و برای کسی مشکلی پیش نیاد". مشارکت کننده شماره 2.

اطلاع از قوانین و جرایم رایانه ای ضروری است ولی کم تر دانش آموزی با قوانین و جرایم رایانه ای آشنایی دارد. تعداد زیادی از مشارکت کنندگان معتقد بودند که لازم است نحوه استفاده از این شبکه ها آموزش داده شود و سطح آگاهی آن ها بالا برده شود.

"هیچ چیز در مورد جرایم رایانه ای و غیره نمی دانم، بهتره قوانین و شگردهای مجرمانه آموزش داده بشه و افراد از این آگاهی ها برخوردار بشن، توصیه های پلیس باید جدی گرفته بشه". مشارکت کننده شماره 6.

مشارکت کنندگان در این پژوهش به صور مختلفی به عضویت در رسانه های اجتماعی در آمده اند. عده معدودی که با این ابزار ارتباط داشته و از مهارت های کافی برخوردار بوده اند، راسا در این رسانه ها عضو شده اند. اما اغلب افراد به طرق دیگر مخصوصا از طریق دوستان یا همکلاسیها عضو این رسانه ها شده و حتی زمانی که اقدام به خرید گوشی هوشمند نموده اند از فروشنده درخواست عضویت داشته اند.

" راستش من توسط دوستانم وارد فضای مجازی شدم. یکی از بچه ها برام اینستا گرام رو نصب کرد. کم کم یاد گرفتم الان خیلی فول شدم". مشارکت کننده شماره 4

نتایج به دست آمده از تجارب دانش آموزان نشان داد که برخی از آنها از تنظیمات تلفن همراه و نحوه پیشگیری از هک شدن و چگونگی درز اطلاعات بی خبر بودند و معتقد بودند که باید از طریق رسانه ها، به کاربران آموزش

داد تا از آسیبهای فضای مجازی جلوگیری گردد.

" بعضی وقتها که می خوام یه برنامه جدید نصب کنم، از هم کلاسیهام کمک می گیرم آخه خیلی واردن". مشارکت کننده شماره 7.

از جمله نیازها برای استفاده دانش آموزان از شبکه های اجتماعی دسترسی به امکانات و تجهیزاتی مانند موتورهای جستجوگر، تلفن همراه و اینترنت است. که این امکانات می تواند از طریق خرید بسته های اینترنتی در اختیار آن ها قرار گیرد.

"گوشی که الان دارم جدید و قابل استفاده در شبکه های مجازی بسته اینترنت هم داره یعنی می شه باهش رفت توی اینترنت". مشارکت کننده شماره 7.

تجزیه و تحلیل داده ها نشان داد دانش آموزان از ابزارهای تکنولوژیکی برای استفاده از شبکه های اجتماعی استفاده می کنند. دانش آموزان با بهره گیری از انواع محتوای آموزشی چند رسانه ای و همچنین استفاده از بسترهای جدید ارتباطی علاقه مندی بیش تری به شبکه های اجتماعی نشان می دهند.

"من سعی می کنم تا جایی که بتونم خودم اپلیکشن های مورد نیازم رو نصب کنم اگه بلد نبودم تلاش می کنم یاد بگیرم آخه خیلی ضروریه". مشارکت کننده شماره 6.

دانش آموزان برخی فعالیت های عملی یا فعالیتهایی که امکان انجام آنها به صورت عملی غیرممکن است را با استفاده از فیلمها و ویدیوها و از طریق به اشتراک گذاشتن در گروهها به آموزش آنها کمک می کنند و به این طریق زمان یادگیری مطالب را سرعت بخشیده و مدت زمان ماندگاری آن را در ذهن افزایش می دهند.

"بعضی وقتا خیلی از فعالیتهای علمی رو با ارسال فیلم برای دوستانم توضیح می دم، اونام استقبال می کنن، اینجوری بیش تر توی ذهن می مونه". مشارکت کننده شماره 2

"کنجکاو شدم که بدونم گروه تلگرام چیه؟ چه کار می-کنن؟ بچه ها چه چیزهایی تو گروه های درسی می-زارن؟". مشارکت کننده شماره 6.

استفاده از شبکه های مجازی باعث شده بود که دانش آموزان به آرامش برسند و بتوانند ابراز وجود کنند و تواناییهای خود را به دیگران نشان دهند. دانش آموزان اظهار کردند که فضای مجازی، استرس مربوط به مشکلات تحصیلی را کاهش می دهد.

"خب من ترس و مشکلاتی در درسها داشتم و درس یه دفعه سنگین شده بود واسترس درسها و ترسی که معلمها در مورد درسها بوجود میارن آدم رو اذیت میکنه، ولی حرف زدن توی تلگرام باعث فرار از مشکلات مدرسه میشه. من تازه دارم به این نتیجه میرسم که چت کردن توتلگرام وسیله ای برای کاهش این همه اضطراب هست!". مشارکت کننده شماره 5.

کار آفرینی و اشتغال

یکی دیگر از تجربیات استفاده از شبکه های اجتماعی این است آن در این گونه شبکه ها می توان به ایجاد اشتغال و کارآفرینی توجه داشت که اغلب کسب و کارها سعی داشته اند تا با ارائه تبلیغات مناسب در این گونه شبکه ها به معرفی محصولات و خدمات خود اقدام نموده و به نوعی به توسعه کسب و کار خود توجه داشته باشند که این امر می تواند باعث ایجاد انگیزه در دانش آموزان جهت کارآفرینی و اشتغال نیز گردد. انتشار اخبار کارآفرینی و اشتغال در یک گروه مجازی، تسهیل دسترسی به نشریات حوزه کارآفرینی، انتشار روایت ها و خاطرات کارآفرینان در فضای مجازی می تواند در رونق بخشیدن به اشتغال مجازی موثر باشد.

"کسب و کارها هم یکی دیگه از مواردی هستش که باعث می شه دانش آموزان برن شبکه های مجازی و در خصوص خرید مثلا پوشاک و جواهرات اطلاعات جمع کنن!". مشارکت کننده شماره 6.

دانش آموزان بیان کردند که مشورت با افراد صاحب نظر و متخصص در دستگاهها و مراکز علمی و همچنین افراد

بررسی تجارب دانش آموزان نشان داد که آنها علاقه مند که توانایی ایجاد یک حساب کاربری جدید را داشته باشند. و بتوانند امکاناتی برای راهنمایی دانش آموزان جهت استفاده از شبکه های اجتماعی تعبیه کنند و فرصتهای تازه تری را برای کمک به دیگران به دست آورند.

"خیلی خوبه که بتونی برای کسی ایمیل درست کنی و بتونی راهنمایی اش کنی که خودش هم بتونه چت کنه و توی فضای مجازی چرخ بزنه!". مشارکت کننده شماره 4.

پیشرفت در امور درسی

از مهم ترین تجربه های دانش آموزان در استفاده از شبکه های اجتماعی، پیشرفت در امور درسی بود. که به صورت ایجاد گروههای درسی، افزایش آگاهی نسبت به مسائل درسی، و حل و فصل مسائل درسی مطرح شده است. افزایش نمرات درسی سبب می شود، که به این وسیله آنها می توانند دوستان جدید پیدا کنند و روابط دوستانه و علمی خود را گسترش دهند تا از این طریق جزوات درسی توسط دبیران و دانش آموزان به اشتراک گذاشته شود. و با استفاده از شبکه های اجتماعی و سیستمهای پیام رسان و پیام رسانهای تصویری فیلمهای آموزشی بین دانش آموزان رد و بدل می شود. همچنین آنها با برقراری ارتباط با دانش آموزان دیگر برای حل مسائل و مشکلات درسی با هم همکاری می کنند. این سیستمها کمک می کرد، دانش آموزان با دیدن همکلاسیهای خود که دور از آنها زندگی می کردند گاهی برای حل مسائل و مشکلات درسی از کمکهای آنان استفاده کنند.

"توی گروه های مختلف درسی مثلا ریاضی مشکلات درسی مو مطرح می کنم و برخی افراد نخبه کمک می کنن!". مشارکت کننده شماره 3.

دانش آموزان در فضای مجازی، در گروههای تخصصی هم فعالیت می کنند. بیشترین عضویت آنها در گروههای ورزشی، دوستان، مدرسه، هنری و علمی است.

اندازی سایت آموزشی، کاربران زیادی را جذب کرده و کسب درآمد نماییم. به راحتی می‌توانیم دروسی مانند: فیزیک، ریاضیات یا سایر علوم را که توانایی داریم آموزش بدهیم. اگر زبان خارجی بلد باشیم، می‌توانیم زبان آموزش بدهیم. همچنین اگر در زمینه موسیقی مهارتی داشته باشیم می‌توانیم آموزش‌های مربوط به حوزه موسیقی مانند نواختن گیتار، پیانو و ... را ارائه دهیم. "من به دنبال راه اندازی یک وب سایت آموزشی هستم. دارم سعی میکنم یاد بگیرم چطور میشه یه سایت درست و حسابی طراحی کرد که مشتریان زیادی جذب کنه و پول خوبی در بیارم. آخه خیلی به پول احتیاج دارم". مشارکت کننده شماره 4.

بحث و نتیجه گیری

یافته های این تحقیق نشان داد مضمون اصلی، تسهیل کننده آموزش و یادگیری بود. تجزیه و تحلیل داده های پژوهش نشان داد که یکی از مهم ترین تجربیات دانش آموزان در استفاده از شبکه های اجتماعی آنلاین و سرویس های پیام رسان درک این نکته می باشد که آن-ها می توانند از محتوای شبکه های اجتماعی جهت آموزش و یادگیری در حوزه های مختلف استفاده نمایند. محیط های آموزشی آنلاین، یکی از محرک ترین و مهیج ترین و غنی ترین ابزارهای آموزشی و یادگیری است. محیط های آموزشی آنلاین وابسته به اینترنت، فرصت های دراز مدت فراهم می آورند و موجب افزایش کارایی فرآیند یاددهی - یادگیری و همچنین افزایش اعتماد به نفس دانش آموز می شوند. کرمی و عطاران (1385) در پژوهشی، تأثیر ساخت چند رسانه‌ای توسط دانش‌آموزان بر میزان یادگیری آن‌ها را بررسی کردند. نتایج نشان داد که دانش‌آموزانی که درس علوم را با روش ساخت چند رسانه‌ای در کلاس درس آموزش دیده‌اند در مقایسه با دانش‌آموزانی که با روش سنتی آموزش دیده‌اند، یادگیری بهتر و عمیق‌تری داشته‌اند.

رشد شتابان استفاده از فضای مجازی در برنامه های آموزشی و تربیتی رسمی آموزش و پرورش و استقبال

مغرب و فعال در زمینه کارآفرینی در فضا مجازی و در صورت لزوم، همکاری (شاگردی) موقت برای کسب تجربه، نقش تعیین کننده‌ای در کار آفرینی واشتغالزایی اینترنتی دارد. آنها به این نکته اشاره کردند که به لطف اینترنت، راه‌های زیادی برای کسب درآمد جانبی در منزل ایجاد شده است. کسب درآمد در محیط خانه، بدون توجه به اینکه کجا زندگی می‌کنیم، بسیار آسان است. ما می‌توانیم در منزل خود توسط یک کامپیوتر متصل به اینترنت کسب و کار اینترنتی را انجام دهیم و نیازی به اجاره یک مکان خاص نیست. هم چنین می‌توانیم در هر زمان از شبانه روز روند کسب و کار اینترنتی خود را پیگیری شویم و وقت آزاد زیادی در اختیار خواهیم داشت. آنها اشاره کردند که در کسب و کارهای اینترنتی نیازی به خارج شدن از منزل نمی‌باشد و در نتیجه هزینه های اضافی چون هزینه رفت و آمد به محل کار حذف می‌شود. دانش آموزان بیان کردند زمانی که به دنبال درآمد جانبی باشیم، حتی توانیم به دنبال موسسات کارایی یا آموزشهای آنلاین بگردیم که همه جا تبلیغات آنها به چشم ما می‌خورد. کسب و کارهای اینترنتی به دلیل ماهیت مجازی که دارند نیروی کمتری از افراد می‌گیرند و همچنین نیروی انسانی کمتری را نیز طلب می‌کنند. از مزیت های مهم کسب و کارهای اینترنتی ارزانی است. " من مرتب به همکلاسیهام میگم کسب و کار اینترنتی خیلی راحت هرساعتی میتونیم کار کنیم. ارزونه، راحت". مشارکت کننده شماره 5.

"گاهی وقتها برادر بزرگم که می‌بینم من علاقه زیادی به فضای مجازی دارم بهم میگه سعی کن یه سودی از این راه بدست بیاوری که حداقل ضرر نکرده باشی. آخه کار اینترنتی نه جایی میخواد و نه وقت مشخصی داره. اینها رو برادرم میگه. البته درست هم میگه". مشارکت کننده شماره 8.

دانش آموزان در صحبت‌های خود به این نکته اشاره نمودند که راه اندازی سایت آموزشی یکی از راههای کسب و کار اینترنتی است. آنها اظهار داشتند: ما می‌توانیم با راه

عصر اینترنت و استفاده روزافزون دانش آموزان از این رسانه تعاملی، و ازسویی افزایش آسیب های اجتماعی نوپدید فضای مجازی، ارتقای سواد رسانه ای می تواند نقش موثری در کاهش این نوع آسیب ها و استفاده نقادانه و هوشمندانه از اینترنت داشته باشد. موثرترین راه برای کاهش آسیب های اجتماعی نوپدید ناشی از فضای مجازی و رسانه ها، علاوه بر تصویب قوانین، کسب آموزش های تخصصی و امنیتی استفاده از اینترنت و در مجموع، ارتقای سطح سواد رسانه ای است.

تعداد زیادی از مشارکت کنندگان معتقد بودند که لازم است نحوه استفاده از این شبکه ها آموزش داده شود و سطح آگاهی آن ها بالا برده شود. ارائه آموزش های لازم به دانش آموزان برای استفاده صحیح از فضای مجازی را از جمله اقدام های مؤثر برای پیشگیری و مقابله با تهدیدهای این حوزه است. آن ها معتقد بودند که باید از طریق رسانه ها، به کاربران آموزش داد تا از آسیب های فضای مجازی جلوگیری گردد. در پژوهشی دیگر اکبری (1390) به این نتیجه رسید که با امکانات و گزینه های فراوانی که رسانه های عمومی از جمله اینترنت در اختیار دانش آموزان می گذارند، آنان دائماً با محرک های جدید و انواع مختلف رفتار آشنا می شوند. چنین فضایی هویت نامشخص و پیوسته متحولی را می آفریند، یعنی اینترنت یک صحنه اجتماعی است که فرد را در موقعیت های متنوع نقش ها و سبک های زندگی، قرار می دهد و از آن تأثیر می پذیرد.

دانش آموزان علاقه مند که توانایی ایجاد یک حساب کاربری جدید را داشته باشند، بررسی تجربیات دانش آموزان نشان داد که با این که لازم است دانش تکنولوژیکی داشته باشند، آن ها با توجه به جوان بودن و در سن یادگیری قرار داشتن، به سرعت مسائل را یاد می گرفتند. ذاکری و رضاپور (1396) در پژوهشی بیان کردند برخلاف سایر رسانه ها که مخاطبان، چندان تعاملی در تولید محتوا و انتخاب محتوای دلخواه خود

معنادار اولیا و دانش آموزان از این ابزار جادویی را در جای جای کشور می توان مشاهده نمود. مسائل اجتماعی، فرهنگی، آموزش و نوآوری، ابراز عقاید شخصی، توسعه اجتماعی، فرصت های سالم زیستن همه به وسیله ارتباط جوانان با شبکه جهانی اینترنت به دست می آید. فناوری اطلاعات به عنوان یک ابزار تکنیکی برای بالابردن سطح آموزش به حساب می آید. این امر نکته روشن و قابل توجهی را پیش روی ما قرار می دهد که نیاز مبرم به پیشرفت و حرفه ای شدن معلمان در زمینه فناوری اطلاعات دارد. استون وهمکاران (2003) تحقیقی انجام داد که این پژوهش برای یادگیری زبان انگلیسی با به کارگیری رایانه برای کسانی بود که این زبان، زبان مادری آنها نیست، و نسبت به کسانی که زبان مادری شان انگلیسی است مهارت های کمی دارند. تحقیق روی دانش آموزان کلاس سوم در آزمایشگاه کامپیوتر انجام شد. روش کار این گونه بود که کلمات مترادف، متضاد و مرکب از طریق کامپیوتر با اشکال و تصاویر مربوط همراه با صدا به دانش آموزان ارائه می شد و دانش آموزان امکان تعامل با کامپیوتر هم داشتند. نتیجه تحقیق نشان داد که توانایی تشخیص مترادف و متضادها و کلمات مرکب توسط کسانی که از این طریق آموزش دیده اند به صورتی معنی دار افزایش داشته است. نتایج نشان داد یکی از زیرمضمون های تسهیل کننده آموزش و یادگیری کسب سواد رسانه ای بود. در خصوص کسب سواد رسانه ای دانش آموزان، ارائه آموزش های لازم به دانش آموزان برای استفاده صحیح از فضای مجازی را از جمله اقدام های مؤثر برای پیشگیری و مقابله با تهدیدهای این حوزه می باشد و اغلب از واژه های آموزش فرهنگ استفاده از شبکه های اجتماعی، حضور آگاهانه، برخورداری از سواد رسانه ای، ارائه رفتارهای درست و واقعی از خود، راهنمایی والدین در استفاده از شبکه های اجتماعی و هوشمند سازی زندگی استفاده می نمودند. حسینی پاکدهی و شبیری (1396) در پژوهشی به این نتیجه رسید که با توجه به زندگی در

کنترل، با 99 درصد اطمینان در مهارتهای استفاده از رسانه ها، ارزیابی و تجزیه و تحلیل پیامهای رسانه ای، توانایی تولید و ارسال پیامهای رسانه ای، تفکر انتقادی در استفاده از رسانه ها در سطح بالاتری قرار گرفتند.

نتایج نشان داد یکی از زیرمضمونهای تسهیل کننده آموزش و یادگیری پیشرفت در امور درسی بود. در خصوص زیر مضمون پیشرفت امور درسی دانش آموزان باید گفت که آنها با برقراری ارتباط با دانش آموزان دیگر برای حل مسائل و مشکلات درسی با هم همکاری می کنند. این سیستم ها کمک می کرد، دانش آموزان با دیدن همکلاسی های خود که دور از آنها زندگی می کردند گاهی برای حل مسائل و مشکلات درسی از کمک های آنان استفاده کنند. دیوی و یامنا (2017) در تحقیقی به این نتیجه رسید که شبکه های اجتماعی اینترنتی نقش بسیار موثری در توسعه آموزش های تخصصی و عمومی دارند. گرچه به علت عدم امکان نظارت علمی، بسیاری از محتوای اینترنتی هنوز به مرتبه قابل قبولی از اعتبار علمی نرسیده اند، اما در عین حال شبکه های اجتماعی یکی از عرصه های اینترنتی هستند که کاربران بی شمار آنها به صورت خودجوش اقدام به آموزش و انتقال دانسته های تخصصی و عمومی خویش از طریق گروههای درسی به دیگران می کنند. حسینی (1397) در تحقیقی نشان داد که با استفاده از شبکه های اجتماعی آموزشی مجازی، دانش آموزان می توانند دامنه فرآیند یادگیری خود را در هر لحظه که نیازمند سؤال و برقراری رابطه با معلم یا سایر دانش آموزان هم رشته ای باشند، به خارج از محدوده های کلاس گسترش دهند.

دانش آموزان در فضای مجازی، در گروه های تخصصی هم فعالیت می کنند. بیشترین عضویت آنها در گروه های ورزشی، دوستان، مدرسه، آموزشی و علمی است. در پژوهشی دیگر که قریب نژاد (1393) با عنوان تأثیر مدلسازی معلم بر کاربرد خودآگاهانه دانش آموزان از شبکه های مجازی اجتماعی

ندارند، در وب سایت های شبکه های اجتماعی، دانش آموزان می توانند تولید کننده، تأثیرگذار و دارای قدرت انتخاب و بهره برداری از تنوع بیش تری باشند.

دانش آموزان عنوان داشتند که با توجه به اینکه عصر حاضر، عصر اطلاعات و ارتباطات مجازی و از بین رفتن محدودیت های زمانی و مکانی از طریق شبکه های اجتماعی است و شبکه های اجتماعی نقش عمده ای در تغییر سبک زندگی، نگرش ها، عقاید، باورها و هویت دانش آموزان ایفا می کنند. لازم است دانش آموزان در خصوص سواد رسانه ای اطلاعات کافی داشته باشند و به نوعی سواد لازم را جهت استفاده از شبکه های اجتماعی بدانند تا از آسیب های آن تا حد زیادی مصون بمانند و تجارب مثبتی را داشته باشند. پترسون (2011) در پژوهشی با عنوان تأثیر آزمایشگاه چندرسانه ای در یادگیری دانش آموزان پیش دانشگاهی در درس آزمایشگاه شیمی انجام داد. نتایج تحقیق نشان دهنده مزایا و تأثیر آزمایشگاه چندرسانه ای در یادگیری دانش آموزان است و همچنین این پژوهش توصیه می کند که کتابچه های راهنمای آزمایشگاه چندرسانه ای باید در تمام دوره های درسی آزمایشگاه شیمی استفاده شوند و دلیل آن این است که دانش آموزان در آمادگی، رضایت و بهبود یافته بودند و آسان تر از وظایف آزمایشگاهی و نوشتن گزارش های آزمایشگاهی برآمده بودند و این مستقیماً به آزمایشگاه چندرسانه ای و کتابچه راهنمای آن مربوط میشد که آموزش و یادگیری آن ها نسبت به نسخه چاپی از برتری قابل ملاحظه ای برخوردار است. تقی زاده (1393) در پایان نامه دکتری خود به بررسی نقش دوره آموزش سواد رسانه ای بر توانایی پردازش پیامهای رسانه ای دانش آموزان مقطع متوسطه پرداخته است. یافته های پژوهش نشان داد: میزان سواد رسانه ای و چهار مهارت مرتبط با آن در دانش آموزان در سطح ضعیف است. با اجرای دوره و بر اساس نتایج پس از آزمون و تحلیل آماری، دانش آموزان شرکت کننده در دوره آموزش سواد رسانه ای نسبت به دانش آموزان گروه

آنلاین و یادگیری انجام داد. پژوهش به دنبال استدلال های جوانان از شبکه های اجتماعی آنلاین است که میتواند به عنوان سایت به کار رود و از یادگیری دانش آموز با روشهایی که در حال حاضر تعیین نشده است، حمایت کند. یافته های پژوهش نشان داد 1- سایت های شبکه اجتماعی میتواند به صورت مستقیم و غیرمستقیم از یادگیری حمایت کند؛ مانند ارائه خروجی عاطفی برای فشارهای مربوط به مدرسه، اعتبارسنجی کار خلاق، همکاری فارغ التحصیلان برای حمایت از انتقال مسائل زندگی در مدرسه و کمک به وظایف مربوط به مدرسه 2- شبکه های اجتماعی آنلاین میتوانند منافع اجتماعی و مدنی، آنلاین و آفلاین را برانگیزانند که برای آموزش کاربرد دارد.

استفاده از اینترنت برای جستجوی اطلاعات، عملکرد تحصیلی دانش آموزان دختر و پسر را افزایش می دهد، استفاده از اینترنت قابلیت های اجتماعی و روزآمد بودن را در دانش آموزان ارتقا می دهد از آنجایی که کاربران اینترنت برای یافتن پاسخ سئوال های خود، صفحات مختلف اینترنت را مورد جستجو قرار می دهند، لذا احساس توانمندی و خودکارآمدی علمی شان افزایش می یابد و موجب می شود آنان در مسیر آموزش و یادگیری توانا شوند. پونتس و همکاران (2017) در تحقیقی نشان داد که امروزه حتی بچه ها هم به نوعی برای تکالیف درسی و برقراری روابط اجتماعی خود به اینترنت وابسته شده اند. دانش آموزان انتظار دارند که دامنه فرآیند یادگیری خود را در هر لحظه که نیازمند سئوال و برقراری رابطه با استاد باشند، به خارج از محدوده های کلاس گسترش دهند. پست الکترونیکی، اتاق های گفتگو و نشست های اینترنتی باعث گردیده تا ارتباط دانش آموزان با معلم و مطالب درسی خود بیشتر گردد.

نتایج پژوهش حاضر نشان داد یکی از زیرمضمون های تسهیل کننده آموزش و یادگیری کارآفرینی واشتغال بود. در مورد زیر مضمون کارآفرینی و اشتغال دانش

برای یادگیری انگلیسی انجام داد. نتایج به دست آمده بیانگر این است که استفاده از این شبکه ها به طور چشمگیری بر تعامل و مشارکت دانش آموزان تأثیر میگذارد. نتیجه این بررسی حاکی از آن است که از این شبکه ها به عنوان ابزاری آموزشی برای کمک به دانش آموزان به منظور تعامل و همکاری استفاده میشود. در این پژوهش توصیه شده است که مدارس با آغوشی باز استفاده از این شبکه ها را برای فرایند آموزش و تدریس بپذیرند.

دانش آموزانی که با هدف جستجوی مطالب آموزشی از اینترنت استفاده می کنند در حقیقت به یادگیری آن مطالب پرداخته و از این طریق، دانش خود را توسعه می دهند. دانش آموزان اظهار کردند که پیش نیازهای یادگیری مطالب آموزشی آنلاین که در مدرسه به واسطه اینترنت شکل گرفته آنها بهتر می توانند مطالب آموزشی را در مدرسه فراگیرند. بلاک ریشنان (2014) تحقیقی با عنوان استفاده از شبکه های اجتماعی برای تقویت تجارب یادگیری و تدریس در مؤسسات آموزش عالی انجام داد. رگرسیون خطی چندگانه در پنج عامل بیان شد: درک یادگیری الکترونیکی، دلایل علمی، تسهیل استفاده، راحتی و شبکه های اجتماعی که به طور مثبتی با مزایای یادگیری و تدریس برگرفته شده از استفاده شبکه های اجتماعی همبستگی دارند. می توان نتیجه گرفت که فعالیت های یادگیری و تدریس در مؤسسات بهبود آموزشی می تواند با استفاده از شبکه های اجتماعی و ابزارهای تلفیقی یادگیری الکترونیکی انجام پذیرد.

به گفته دانش آموزان محیط های آموزشی آنلاین یکی از محرک ترین و مهیج ترین و غنی ترین ابزارهای آموزش و یادگیری است. همچنین آنها اظهار داشتند استفاده از اینترنت می تواند سئوال های جدیدی در ذهن آنها ایجاد کند، که موجب درونی شدن انگیزش یادگیری دانش آموزان شده و آنها را به یادگیری بهتر ترغیب می کند. گرینوو (2011) تحقیقی با عنوان شبکه های اجتماعی

به نظر می‌رسد دانش آموزان از سواد رسانه ای بالایی برخوردار نیستند و این مسئله نحوه به کارگیری شبکه های اجتماعی را در آنها با مشکل مواجهه ساخته است. که این موضوع می‌تواند بر روی اعتقادات و نگرش های آنها تاثیر گذار باشد. لذا لازم است که جهت استفاده از شبکه های مجازی سواد رسانه ای و نحوه استفاده از شبکه های مجازی مورد توجه دانش آموزان قرار بگیرد و در کنار استفاده هایی چون سرگرمی و تفریح سعی نمایند به مباحثی چون توسعه علمی و درسی توجه بیشتری داشته باشند که خانواده ها و مدارس در این زمینه نقش سازنده ای خواهند داشت. از یافته های این تحقیق می‌توان نتیجه گرفت که شبکه های اجتماعی می‌توانند ابزار مناسبی برای تسهیل آموزش و یادگیری دانش آموزان باشند. نتایج حاصل از این تحقیق می‌تواند به برنامه ریزان کشور کمک کند تا پس از شناسایی منافع و مضرات استفاده از اینترنت و فناوری های اطلاعاتی و ارتباطی و شناخت چالش های پیش روی دانش آموزان در استفاده از شبکه های اجتماعی آنلاین مبتنی بر اینترنت، بر نامه ریزی دقیق و اصولی به منظور استفاده دانش آموزان از فناوری های نوین داشته باشند و به آنها کمک کند تا با کمک فناوری های جدید و بهره گیری از آنها کیفیت آموزشی خود را ارتقا دهند.

References

- Adib Haj Bagheri, Mohammad; Parvizi, Sarvar & Salsali, Mahvash. (1395). *Qualitative research methods. Third edition. Tehran: Human*[In Persian]..
- Assadpour, Massoud. (1392). Discovering the Hidden Networks of the Highest Site Users, *Journal of Security Protection Research*, Volume I, Number 3, 47-66[In Persian]..
- Akbari, Abolghasem and Mina Akbari. (2011). *Social Pathology. Tehran: Growth and Development Publications.* [In Persian].
- Taghizadeh, Abbas (2014). *The Role of Literacy Education on the Ability to*

آموزان می‌توان بیان داشت که در این گونه شبکه ها می‌توان به ایجاد اشتغال و کارآفرینی توجه داشت که اغلب کسب و کارها سعی داشته اند تا با ارائه تبلیغات مناسب در این گونه شبکه ها به معرفی محصولات و خدمات خود اقدام نموده و به نوعی به توسعه کسب و کار خود توجه داشته باشند که این امر می‌تواند باعث ایجاد انگیزه در دانش آموزان جهت کارآفرینی و اشتغال نیز گردد. اسوالدوباگر (2018) در پژوهشی به این نتیجه رسیدند که حضور دانش آموزان در شبکه های اجتماعی، احتمال مشارکت ها و کنش های اجتماعی را در آنان افزایش می‌دهد. پس هر چه پیوند جوانان و اعضا در شبکه ها، بیش تر و انبوه تر باشد، همراهی و تعاملات و نزدیکی دیدگاه ها و حرکت همسو و مشترک، محتمل تر خواهد شد. از این رو، استفاده از چنین فضایی برای معرفی و تبلیغ و همچنین هم راستایی مخاطبان در جهت اهداف رسانه ای خود، نقش بسیار و تأثیر بالایی دارد.

دانش آموزان ایجاد کسب و کار و تبلیغات و خرید و فروش در شبکه های اجتماعی را تجربه نموده اند. این امر نشان میدهد که در شبکه های اجتماعی توجه به کارآفرینی و اشتغال یکی از تجارب مهم دانش آموزان بوده است که به نوعی هنگام بازدید از شبکه های اجتماعی با تبلیغات و یا معرفی کسب و کارها مواجهه شده اند و یا اینکه برخی از آنها در این شبکه های مجازی فعالیت کارآفرینی و اشتغال زایی را داشته اند که می‌توان به اموری چون معرفی محصولات، بارازیبایی و... اشاره داشت. زئو (2016) در تحقیقی عنوان کرد که شبکه های اجتماعی در اینترنت، یکی از منابع مهم برای کسب درآمد از راه تبلیغات به شمار می‌آیند، چرا که دانش آموزان عضو شبکه های اجتماعی در صفحات مربوط به خود درباره علایق خود صحبت می‌کنند و این به شرکت های تبلیغاتی اجازه می‌دهد که بر اساس همین علایق، برای آنها آگهی بفرستند.

- challenges of mobile *social networks in the lives of users. Media Quarterly*. Volume 28, Number 1 [In Persian].
- Karami, Azadollah; Diamond, Hojjatallah (2015) Investigating Viber and WhatsApp Capabilities in Higher Education, National Conference on Virtual Social Networks for Education and Learning, Tehran, Allameh Tabataba'i University [In Persian].
- Karami, Zohreh and Mohammad Reza, Attaran (2006). The Impact of Multimedia Buildings by Students on Their Learning in Science Lessons (Fifth Grade). *Curriculum Studies*. Course 1, No. 2 [In Persian].
- Movahedi, Monireh. Esmailifar, Mohammad Sadegh and Gholamipour, Nadia. (2015). The effect of social network-based integrated learning on secondary school students' self-efficacy in mathematics. *Teaching and Learning Technology*. Volume 3, Issue 1 [In Persian].
- Balakrishnan, Vimala. (۲۰۱۴). Using social networks to enhance teaching and learning experiences in higher learning institutions, *Innovations in Education and Teaching International*, Volume ۰۱, Issue Carol, M. T., & Carl, J. D. (2014). Community-based parent Support programs. *Encyclopedia on early childhood development*. 3rd Ed
- Devi, B., & Yameena, A. (2017). Science communication through social networking sites. *SRELS Journal of Information Management*, 52 (5)
- Eric, J. B. S. (2006). Internet use and relationship to loneliness. *Journal Cyber, Psychology Behavior*.
- Fergus, S, & Zimmerman, M. A. (2005). Adolescent resilience: A framework for understanding healthy development in the face of risk. *Journal of Annual Review Public Health*, 26, 399–419
- Ford & Fazel, M., Hoagwood, K., Stephan, S. H., T. (2014). Mental health interventions in schools in high-income countries. *Journal of Mental Health Interventions in Schools*, 1, 387-377
- Processing *Media Messages in High School Students*. [In Persian].
- Parviz, Cyrus and Sharifi, Massoud. (1390). The Relationship between Cognitive and Metacognitive Strategies with Academic Achievement in Urban and Rural High School Students, *Journal of Educational Strategies*, 4 (1), 6-1 [In Persian].
- Jamadi, Siavash (2008), The Field and Time of Phenomenology, *Tehran, Phoenix*
- Hariri, Najla (2006). Principles and Methods of *Qualitative Research*. Tehran: Islamic Azad University of Science and Research Branch [In Persian].
- Hosseini, Mohammad Mostafa (2008). The Effect of E-Learning on Teaching-Learning Process and Its Development Strategies in Durrak Arak Education. *Research in School and Virtual Learning*, Third Year Spring 88 [In Persian].
- Hosseini Pakadehi, Alireza. Shabiri, Hassanieh al-Sadat (1396). Literacy training in cyberspace. *Modern Media Studies*. Volume 3, Issue 9. [In Persian].
- Khodavordi, Hassan, (Summer 2008) - The methodology of qualitative research, *Journal of Sociology*, No 13, Azad University, 27 – 446 [In Persian].
- Zakeri, Mohammad Mehdi and Rezapour, Roya. (1396). Challenges and Threats of the Family System in the context of Virtual Social Networks. *Tehran: Academic Publications* [In Persian].
- Abedi, Heidar Ali, (Spring 2010) *Quarterly Strategy / Nineteenth Year / No. 54 / Spring 2010*, 227-220 [In Persian].
- Ghasemzadeh, Morteza (1394). Social Media, What, Challenges and Functions. *Iranian Social Development Studies* Volume 8, Number 1. [In Persian].
- Nearby, Hassan (2014). The Effect of Computer Aided Education (CAI) Compared to Traditional Teaching on Second Year English Language Teaching in Girls' High Schools in District 1, *Tabriz. Journal of Education and Evaluation*. Volume 7, Issue 26. [In Persian].
- Gholizadeh, Azar and Zamani, Abbas (1396). A qualitative study of the

- Seligman, M. (2007). *The optimistic child: A proven program to Safeguard children against Depression and Build lifelong resilience*. New York: Houghton Mifflin.
- Stone, A., Lynch, K., & Poole, N. (2003). A case for using mobile Internet and telephony to support community networks and networked learning in Tanzania. Paper presentation, ICOOL 2003, *International Conference on Online and Open Learning*
- Tsai.C.V, Shen P.D & Tsai.M.C. (۲۰۱۱). Developing an appropriate design of blended learning with web-enabled self-regulated learning to enhance *students' learning and thoughts regarding online learning*, *Behaviour & Information Technology*, ۳۰:۲, ۲۶۱-۲۷۱
- Willis, J. W ,(2007) .*Foundations of Qualitative Research* ,London, Sage
- Zhu, Z. (2016). Discovering the influential users oriented to viral marketing based on online social networks. *Physica A: Statistical Mechanics and its Applications*, 392(16), 3459-3469.
- Graneheim, U.H & B. Lundman, "Qualitative Content Analysis in Nursing Research" , Nusre Education Today. vol 24, 2004, p. 105-112
- Greenhow C. Online social networks and learning. *International Journal of Cyber Behavior.Psychology and Learning* 2011; 1(1): 36-50
- Lincoln,Y. & Guba, E., *Naturalistic Inquiry*, Beverly, Beverly Hills, CA: Sage, 1985
- Oswald, D & L. Baker (2015). Shyness and Online Social Networking Services, *Journal of Social and Personal Relationships*, 27 (7), 23-56
- Patterson, D. A. (2011). Impact of a multimedia laboratory manual: Investigating the influence of student learning styles on laboratory preparation and performance over one semester. *Education for chemical engineers*, 6(1), PP 10-30
- Patton M. Q.(2001), *Qualitative Research and Evaluation Methods* (2nd ed.) Newbury park, CA: Sage,1990
- Pontes, H. M., Kuss, D.J & Giggti. (2017). Clinical psychology of Internet addiction: a review of its conceptualization, prevalence, neuronal processes, and implications for treatment, *International Gaming Research Unit, Psychology Division, Nottingham Trent University, Nottingham, UK*,4, 11-23
- Seale, C. (1999), *The Quality of Qualitative Research*, London, Sage.

مجله‌ی توسعه‌ی آموزش جندی‌شاپور
فصلنامه‌ی مرکز مطالعات و توسعه‌ی آموزش علوم پزشکی
سال دوازدهم، ویژه‌نامه 1400

تبیین تجارب دانش آموزان از نقش شبکه‌های اجتماعی مجازی در آموزش و یادگیری آنها

ایرج صادقی نسب: دانشجوی دکترا، گروه علوم ارتباطات و دانش‌شناسی، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران

نجلاحریری*: عضو هیات علمی، گروه علوم ارتباطات و دانش‌شناسی، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

منیرنوبهار: عضو هیات علمی، گروه داخلی - جراحی، دانشکده پرستاری و مامایی، دانشگاه علوم پزشکی، سمنان، ایران.
فهیمة باب الحوائجی، عضو هیات علمی، گروه علوم ارتباطات و دانش‌شناسی، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

چکیده: هدف از این تحقیق تبیین تجارب دانش‌آموزان از نقش شبکه‌های اجتماعی مجازی در آموزش و یادگیری آنها بوده است. این پژوهش با رویکرد کیفی و روش پدیدارشناسی در سال 1397 در شهرستان اهواز انجام شد. نمونه‌گیری هدفمند و داده‌ها با استفاده از مصاحبه‌های عمیق و نیمه‌ساختار یافته با 12 نفر از دانش‌آموزان و 3 نفر از دبیران که عضو فعال حداقل یکی از شبکه‌های اجتماعی مجازی بوده‌اند، جمع‌آوری شد و با روش هفت مرحله‌ای کلایزی تجزیه و تحلیل شدند. از تجزیه و تحلیل داده‌ها، مضمون اصلی تسهیل‌کننده آموزش و یادگیری با سه زیرمضمون "کسب سواد رسانه‌ای"، "پیشرفت در امور درسی" و "کارآفرینی و اشتغال" استخراج شد. نتایج این پژوهش روند تسهیل آموزش و یادگیری را برای دانش‌آموزان مشخص کرد و نشان داد که دانش‌آموزان برای "کسب مهارت‌های استفاده از فضای مجازی"، "پیشرفت در امور درسی" و "کارآفرینی و اشتغال" به استفاده از این شبکه‌ها روی می‌آورند. نتایج این پژوهش می‌تواند به برنامه‌ریزان کشور کمک کند تا با شناسایی راه‌های تسهیل آموزش و یادگیری در جهت استفاده درست از فضای مجازی برای دانش‌آموزان، زمینه‌های لازم به منظور افزایش آشنایی دانش‌آموزان از این شبکه‌ها را فراهم آورند.

واژگان کلیدی: پدیدارشناسی، تسهیل‌کننده آموزش و یادگیری دانش‌آموزان، شبکه‌های اجتماعی مجازی.

*نویسنده مسؤول: عضو هیات علمی، گروه علوم ارتباطات و دانش‌شناسی، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

Email: irajtalaj@gmail.com